

H. 634 AA: n°: 221

VITA BEATI CASIMIRI CONFESSORIS
ex serenissimis Poloniȩ regibus, & magnis Lituaniȩ ducibus clarissimi a Reuerendissimo patre dño Zacharia Ferrerio Vicentino pontifice Gardieñ: in Poloniam & Lituaniam legato apostolico ex fidedignorꝫ testium depositionibus scripta.

BIBLIOTECA N. ROMA VITTORIO EMANUELE

Regni Poloniæ.

Ducatus Lituanie

B. Casimirus Regis Casimiri filius quattuor Regum & vnius Cardinalis germanus ac Ludouici Hungariæ & Boemiæ Regis patruus.

Psal. cxviij. Faciem tuā illumina ſuper ſeruū tuū dn̄e & doce me iuſti. tuas.

VITA BEATI CASIMIRI CONFESSORIS.

IN nomine sanctę & indiuiduę Trinitatis Patris, & filii, & spiritus sancti Amē. ZACHARIAS Dei & Apostolicę sedis gratia Episcopus Gardieñ Sanctissimi in Christo patris & domini nostri dñi Leonis diuina ꝓuidentia Papę decimi prelatus domesticus, & referendarius, ac per vniuersum Regnum Poloniæ, & magnū ducatum Lituanię & Moscouiæ, omnesq; & singulas terras eisdem Regno & ducatibus mediate vel immediate, aut alis quomodolibet subiectas cū omnimoda legati de latere, & maioris pęnitentiarij de vrbe potestate nuncius, & orator, atq; ad infrascripta Commissarius specialis vniuersis & singulis christianę religionis professoribus salutem, & æternam fœlicitatem. Immensa & incomprehensibilis dei sapientia habitans in consilio, & eruditis pręsidens cogitationibus: cuius est ęquitas: cuius & prudentia, ac fortitudo: per quam reges regnant, principes imperant, & legum conditores iusta decernunt, sic sua inenarrabili prouidentia omnia temperat, omnia moderatur: vt nulli ętati, nulli nationi, nulli ordini opportuna ope ac largitate vllo vsq; tempore desit quasi trames aquę imensę, & quasi fluuius Dorix rigans hortum plantationum, & penetrans omnes inferiores partes terrę. Ipsa est, quæ priori sęculo ante legem scriptam patriarchas: post legem & ante gratiam prophetas, post vero gratiam nascenti ecclesię apostolos, & euangelistas, adolescenti martyres, crescenti in fortiorem ætatem pontifices, doctores, & interpretes sanctissimos, in fines autē sęculorū declinanti vt plurimū confessores viros insignes: qui varijs in locis & mundi regionibus ad bene beateq; viuendum, per-

Prouer. viij.

Eccle. xxiiij.

petuamq; fœlicitatem capeſcendam quaſi tutelares patroni humano generi opitularent ſua indeficienti bonitate prouidit. Quū enim Lituania, ſeu potius Litaliania Sarmatię ampla & nobilis apud baſternas prouintia: quam ex italis quondam plurimi in magni Pompeij partes declinantes longe antea colonijs, & nomine illuſtrarant, ſub Vrbano vi. Pontifice maximo, & Vladiſlao Iagellone lituanorꝝ, ſeu litalianorum magno duce anno ſalutis milleſimo trecenteſimo octuageſimoſexto Chriſti fidem ſuſcepiſſet, eodemq; Vladiſlao ſacro fonte baptizato, ac in Sarmatię ſiue Polonię regem coronato Vitoldus alias Alexander, & deinde Sigiſmundus eius germani titulum chriſtianitatis adepti lituanis ſucceſſiue imperarent omnipotens pater miſericordiarum, & deus totius
ij. Corin. j. cōſolationis, quo nouella hęc verę religionis plantatio eo al
Pſalmus j. tius creſceret, & tanq̄ lignum plantatū ſecus decurſus aquarum vberiorē fructum afferret in tēpore ſuo, cœleſtis illam gratię imbre in ſeruo ſuo Caſimiro ex regibus Polonię, & ducibus Lituanię ſpectabili viſitare, & pfundere dignatus eſt. Nam Vladiſlaus ipſe Iagello ex Sophia tercia vxore duos genuit filios, Vladiſlaum, & Caſimirū ipſius Caſimiri patrem. Vladiſlaus Hungarię & Polonię regnis potitus eſt. Caſimirus autē poſt Vladiſlai fratris ſui obitum ad Polonię regnū ſublimatus tanq̄ caſa mira ſeu mirabilis iuxta ſui nominis latinam ethimologiam de Heliſabet Alberti ex Auſtrię duce Hungarię, & Boemię, demumq; Romanorꝝ Regis filia con
Matth. vij iuge ſua veluti ex arbore optima optimos fructus pcreauit Vladiſlaum Boemię, & deinde Hungariæ, Caſimirū de quo agimus, Ioannemalbertū, Alexandrum, & Sigiſmudū Polo

nię reges, necnon Fœdericum sanctę Lucię in septem soliis S,R,E, diaconũ Cardinalem postea Gneznẽ archipręsulem liberos sex christiana pietate conspicuos sicuti calamos aureos sex (si dicere fas est) ex tabernaculi domini catholicam ecclesiam pręsignantis aureo illo candelabro ꝓdeuntes. Verum Casimirus secũdus inter eos acsi inter gemmas speciosissimas carbunculus quidã diuino amore afflatus ciuitatem hic permanentem se non habere conspicatus futurã quęsiuit non manufactã in cœlo, thesaurizansq̃ sibi thesauros vbi nec erugo nec tinea demolit, furesq̃ non defodiunt, aut auferunt labentis huius sęculi gloriam cõtempsit, atq̃ post aurum non abiens, nec sperans in pecunię thesauris, quũ inter diuites dies, ac potentes principes & ipse princeps transgredi potuerit, non est tamen trasgressus, nec mala gessit. Quum igitur adhuc puer pręclaris moribus, bonisq̃ litteris erudiendus optimis præceptoribus a parentibus traditus in tenera illa ętate tantũ profecisset: vt nõ mediocri omnibus esset admirationi pueritiã ipsam & adolescentiã virtutibus omibus, ingenuarumq̃ artium disciplinis ita exegit: vt semp & ætate & sapientia cresceret, ac spiritus dñi esset in illo. Inerat ei timor dñi tantus verę sapientię initium: vt minimũ etiam reatum flagitium maximũ: nec tantũ declinare a malo: sed & facere bonũ necessarium fore arbitraretur. Porro dum eum adolescentię florem, quo potissimũ illud hominũ genus voluptati indulgere consueuit, attigisset, tanto sensus omnes, animumq̃, ac corpus ipsum continentię freno ab omni labe compescuit: vt non modo adolescentibus: sed & grauioribus viris, totius mundirię, & castitatis speculum haberetur. Quanq̃ in domi

Exodi. xv et xxvii.
Heb. xiii.
Math. vi
Eccl. xxxi
Luce. ii.
Prouer. i.
Psal. cx.
Ps. xxxvi
Math xi.

bus regum esset, mollibus tamen nō vestiebat: sed secretiori super carnem cilicio nōnunq̄ vtens, lectiq; mollicíem, tanq̄ peccandi fomentū quātum cautius poterat furtim effugiens super nudam humū sæpenumero qescebat: & licet innocens & omnis pene peccati expers esset, tanto tamē cōpunctionis ardore, & in saluatoris nostri Iesu Christi pro humani generis salute susceptam serui formā, agonemq;, ac mortem assidua compassionis meditatiōe afficiebatur: vt lauaret per singulas noctes lectum suū: & lachrymis suis stratum suū rigaret. Incredibili etiam erga gloriosam dei genitricē deuotione flagrabat: quam pius adolescens facta a se exametris egregia oratione (quā & vidimus omnia pene dominicę incarnationis mysteria pulchro schemate claudentem) quotidie salutabat, assiduisq; laudabat præconijs. Quid referam quanta sedulitate diuinis orationibus, diuinisq; laudibus, & cerimonijs ecclesiasticis intentus erat: cuius vita magis in ecclesia: q̄ in aula regia, magisq; cum sacerdotibus & viris religiosis, q̄ cū aulicis semp acta est. Consueuerat sane silentis noctis medio sancta frequenter loca & sacras ędes nullo sæpius comitatus homine clam visere, & quarum nocturno tempore, (vti fieri solet) ianuę non patebant limina saltem venerabatur, osculabatur valuas: apud quas vigiles ciuitatis, & excubantes nocturni exploratores eum diutius orantē sæpenumero offenderunt. Mane dei templa quotidie ingrediens diuinis sacrificijs omnibus quousq; occluderentur phani ianuę ita sedulus, ita deuotus, & supra seipsum miruminmodū eleuatus, ac mente in deum erectus intererat: vt quasi suiipsius oblitus, & in diuinum amorem penitus raptus esse videretur,

psal. vi

Præteribat frequentissime sumendi cibi, & reficiendi corpo-
ris hora: quũ parentũ repetitis nuncijs, ac mandatis, ad pran-
dendum e templo vix adduceret. Cibi potusq; parcissimus,
ieiunijsq;, & abstinentię assidue vacans apostolicum illud sibi
proposuerat: quoniã regnũ dei non est esca & potus. In ser- Ro. xiiij.
mone rarus, mitis, & modestus nil aliud q̃ deum: q̃ diuina
præcepta, q̃ virtutes egregias, q̃ salutaria monita, & docu-
menta eloquebat. Quis vnq̃ eum detrahentem secreto pro- psal. c.
ximo suo, aut ociosum, seu vanũ proferentem verbum audi-
uit? Peccantes amice corripiebat: emendatos mira cõplecte-
batur humanitate. Inexorabiles autẽ, & obstinati animi ho-
mines acri seueritate obiurgabat: quorũ plures cum ex sua
clientela domoq; eliminari pręcepit: tum ex regia aula pelli
summã operam effecit. Religio erga deum, erga Christum fi-
des, erga sanctam Romanã ecclesiam orbis magistram vene-
ratio tanta in eo fuit: vt ruthenos, q varijs erroribus impliciti
facto in nostri redemptoris inconsutilem tunicam schismate
sanctę apostolicę sedi minime parent, & quorũ per Litalianiã
ipsam maxim⁹ est numerus eo sancto insectaret odio: vt regi
polonię parenti suo eorũ antiqua phana, seu vetustate corru
entes ecclesias, ad quas supsticiosi cõueniunt, quũ catholicæ
aduersent vnitati instaurari publico edicto ꝓhiberet modo
opportune, modo importune ꝑsuaderet: qđ & aliquãdo sua
solertia impetrauit. Spes in eo futurorũ bonorũ, ac æternę fœ-
licitatis ꝑpetua: q existimabat nõ esse cõdignas passiones hu
ius tẽporis ad futurã gloriã: q̃ reuelabit in nobis. Quãobrem Ro. viij.
voluptatibus corporeis a se prorsus abdicatis castigabat cũ
apostolo corpus suũ, & in seruitutẽ redigebat: ne insurgeret

aliquando caro contra spiritum. Charitas autē pene incredibilis, non ficta quidem, sed syncera, qua erga omnipotentem
Ro.v deū illo spiritu diuino feruebat tam diffusa erat in corde eius, tam exundabat, ex intimoq; pectore ita exterius effluebat in proximum: vt nihil ipsi iucundius, nihil optatius esset: q̄ non solum propria erogare: verum & seipsum totū Christi pauperibus, peregrinisq;, valitudinarijs, captiuis & afflictis hominibus dedere, & elargiri. Viduis, pupillis, oppressis nō modo tutor, non modo curator: sed & pater, filiusq;, ac frater erat. Hic profecto longam texere historiā opus esset: si singula dilectionis, & amoris summi opera, quæ in eo erga deū, & homines viguere essent recensenda. Hæc succincta narratione, & breuiori cōpendio percurrimus: quę ab insignibus & fide omni dignis hominibus; qui cum eo diuturnam, assiduamq; habuere conuersationē longa oratione percepimus: quorū pars magna circa eius a nobis collecta miracula facile p̄spici
Colo. iij. potest. Sicuti vero charitas est vinculum perfectionis, finisq;
Mat. xxij pręcepti diuini: ex qua & leges pendent, & prophetę: sic Casimirus regius & sanctus adolescens, quum præclaras virtutes omnes sicuti Christi bonus odor redoleret. Charitatem tamen veluti omniū odoramentorum thecam mirabili quadā suauitate vndiq; spirabat, vndiq; exhalabat. Eam vti virtutū cæterarum principem, reginamq; pręstantissimā in sponsam, quam vnice adamaret, sibi delegerat: quæ dei filium, pro humani generis salute, de summo cœlo descēdere, seipsum exinanire: carnem nostram sumere, & mortem subire, sola effi-
Jo. iij. cere potuit. Sic enim deum dilexisse mundum, vt filium vnigenitum pro mundo daret die noctuq;, ardentissimo cogita-

bat affectu. Quantū autē iusticiam coluerit quantum ample
xatus temperantiā fuerit, quanta prudentia præditus, quan-
taue animi fortitudine, atq; constantia fulciebať, in ea potissi-
mum ætate liberiori, qua præcipites, & in malum suapte na-
tura homines proni esse consueuere vix dici, vix excogitari
potest. Iusticiam in regno & subiectis populis gubernandis
patri quotidie suadebat. Et si quādoq; per incuriam (vti eue-
nire assolet) aut humanam imbecillitatem aliqd in regimine
negligebatur Regem modeste arguere nequaq̄ omisit. Ino-
pum & miserabilium hominū causas æque ac suas tuebatur,
amplectebatur: propter quod pauperum defensor a populo
nuncupabať. Nec & si regis filius, & sanguinis magnitudine
sublimis esset, cuiq; se quantumuis humili & infimo homini
tam cōuersando, q̄ loquēdo difficilem exhibebat: sed animo
voluens deum, qui in altis habitat, humilia respicere in cœlo, Psal.cxij.
& in terra, suscitareq; de terra inopem, & de fimo erigere pau
perem, inter mites, & pauperes spiritu, quorū est regnū cœ-
lorum, potius q̄ inter elatos, & potentes huius sœculi haberi Luce.vi.
semper voluit. Nam quanq̄ perspicacissimi iudicij, ac pruden
tissimus esset, sententiaq; sua reipublicę plurimū consuleret,
humani tamen fastigij dominatum nec ambiuit, nec oblatum
a patre vsq; accipere voluit metuens, ne diuitiarum aculeis,
quas dn̄s noster Iesus Christus spinas appellauit vulnerareť Luce.viij
animus, aut terrenarū rerum contagio coinquinaretur. Tem
perantiam in omnibus exercuit, q nec nimis lętabatur pro-
speris, nec nimis tristabatur aduersis. De constantia autem &
fortitudine animi sui omissis plurimis id tantum recensebo:
quod maiora ex se præfert experimēta virtutis. Plures enim

peruicit carnis pugna, pstrarũt incentiua libidinis: quos supplicia corporis, & tormenta attrocia frangere aut flectere nequiuere. Casimirũ autẽ præclarũ adolescentem: cuius animo adeo erat desponsata virginitas: vt carnales nuptiæ, siue a parentibus, siue ab amicis ei nusq̃ psuaderi potuerint, nec caro, nec sanguis, nec blanditiæ, nec titillationes vllę venereæ inficere, aut ab arrepto pudicitię instituto dimouere aliquãdo valuere. Virginem enim ad finem vsq; vixisse, virginẽq; postremum diem clausisse omẽs & a cubiculo, & a secretis eius viri maximi, & optimi: quorũ adhuc nonnulli supersunt: qbus ue intus, & in cute agnita illius conuersatio fuerat, asseuerant, & attestantur. Quod quũ ex pluribus euidentibus argumentis satis superq; liqueat, ex eo potissimũ, q potius mori elegit, q̃ fœdari, manifestissime compertũ habemus. Quũ enim medio florentissimę iuuentutis in morbum quendã chronicũ incidisset: cui medela alia nulla occurri posse q̃ puellari concubitu medici iudicabant, illiusq; parentes, necessariiq; plurimi, vt virginem speciosissimam, quã e multis delegerant, vna in ecto cubare, & pro seruanda vita in amplexus & copulam ire permitteret enixissime suaderent, rogarent, efflagitarent, ille sapientissime (vt semp solebat) respondit, se temporalem hanc, & momentaneã vitam malle amittere: q̃ æterna & immarcescibili in cœlo carere, obiurgabatq; eos omnes, q rem sibi suggerere illicitam non erubescerent. Quũq; adhuc vt floridæ iuuentuti, vitæq;, ac saluti consuleret magis, ac magis adhortarent̃, & importunis etiã precibus obtestarẽtur domestici respondit ille salutem vitamq; aliam nescire: q̃ Christum

Phili. i. dominũ: cum quo vt esset cupiebat dissolui, & ad quẽ iam se

ex ea valitudine breui profecturum esse perspiciebat: quod & ita factum est. Nam ingrauescente morbo quum naturali robore destitui cœpisset ecclesiasticis sacramentis, veluti spiritualibus quibusdam contra aereas potestates, & tenebrarum harum rectores munitus armis, inter assiduas orationes, & sancta colloquia adstantibus, sacerdotibus, & viris religiosis animam illam candidissimam, & Christo amabilem (vt prędixerat) perendie carnis vinculo solutam omnipotēti deo reddidit. Obijt autem apud Velliam siue Vilnam Lituaniæ seu Litalianiæ primariam ciuitatem in Grodno oppido Anno ab virgineo & salutifero partu Millesimo quadringētesimo octuagesimo quarto: die quarta martij illucescente aurora, annoq; vltimo Xysti quarti pontificis maximi. Vixit annos vigintitres: menses sex: sepultusq; est collachrymantibus cunctis apud arcem, vbi sedes pontificia Vilneñ sita est in diui Stanislai martyris ac pontificis æde sub sacello almæ genitricis dei mariæ: cui & mentem omnem, & pudicissimū corpus addixerat. Erat autē pius adolescens & famulus dei Casimirus mediocris staturæ cæsariē mustellini vel subnigri coloris habens, subnigris oculis, & naso æquali, ac temperati ruboris, facie elegāti, formosa & venerabili: vt qualis intrinsecus esset ex ipsa effigie existimari posset. Aspectu ꝓfecto pulcher: sed longe pulchrior religione diuina, vt pote moribus ornatus angelicis: cuius mentem atq; regium pectus, nihil fœdi, nihil turpis, nihil obscœni vnq; tetigerat. Quod post eius obitum luculenter ostensum est. Nam omnipotens author vt indicaret quanta meritorum cœlsitudine, virtutumq; sublimitate apud se Casimirus magnus extiterit,

mox ex eius sepulchro tot, tantaq; signa, ac miracula patefa‑
cere dignatus est, indiesq; magis ostendit: vt hæsitare nemo
debeat quin æterna cum Christo fœlicitate in cœlo fruatur.
Hi enim qui sine spe humani auxilij morbis incurabilibus,
grauissimisq; valitudinib⁹ laborant, surdi, muti, claudi, aridi,
cæciq;, vt primum eius mausolęo se deuouerint auditum, lo‑
quelam, incessum, visum, pristinamq; incolumitatem recupe
rant (quodq; longe admirabilius ac pene incredibilius est)
reuiuiscũt mortui, aliaq; q̃tidie obstupescenda fiũt miracula:
Inter quæ illud prioribus sęculis rarissimũ, nostraq; ętate in‑
auditum superiori anno accidit. Nam quũ dux Moscorum
Basilius Ruthenorꝫ erroribus implicitus maximo schismati‑
corum ad circiter sexaginta equitum millia comparato exer‑
citu ex insperato Lituaniæ fines aggressus esset, improuisi
polonorũ & lituanorꝫ duces qbus copijs hosti occurrerent,
quũ nullæ suppeditarent̃, qua militari manu freti resisterent,
quum longe abesset, penitus ignorabant. Charas tum coniu
ges, dulcia pignora, paternas ædes, oppida, prędiaq; iucun‑
dissima veluti amissa, Lituaniamq; omnem tanq̃ depopula‑
tioni expositam deflere cœperũt. Nulla enim se, suaq; tutandi
spes supererat. Vna vel mors, vel morte crudelior miseranda
captiuitas expectabat̃. Quid facerent: quorsum se verterent
tanto metu perculsi: Aegit genuina, magnanimaq; nobilitas,
qua clarissimi duces illi prędití erant, vt, etsi non modo vinci,
verum absorberi se ab hoste posse conspicarent̃, hosti tamen
non cederent, nec se in fugam darent: sed collectis quos po‑
tuere ad duo, vel circiter, millia ex domesticis, vernaculisq;,
& inquilinis fortes in bello persisterent. Enimuero vti pij, &

Christo deuoti prospexerunt, quoniã deus noster refugium, & virtus, adiutorq; in tribulationibus, si ex corde inuocaret, sibi in opportunitate deesse nõ posset, eamq; calamitatem, q diuum Casimirum innumeris coruscantem miraculis (vt sæpius vna decreuerant) in sanctorũ cathalogum ab apostolica sede referri pollicitam operam non impenderant, eis accidisse arbitrati sunt. Quãobrem auxilium de alto supplices implorarunt, ad ipsiusq; beati Casimiri suffragia confugientes vno animo, vno ore ita precati sunt. Diue Casimire, quẽ tutelam præcipuam generis nostri, & huius patriæ patronũ apud omnipotentem deũ esse confidimus respice afflictionẽ, & mœrorem hunc nostrum: ne dominent nobis inimici nostri immundi, schismatici, & a vero sanctę matris ecclesię ritu, ac gremio alieni. Tu spes nostra: tu pręsidiũ nostrũ. Miserere igit patriæ opem tuã implorantis: in qua & natus, & educatus es. Miserere gentis: ex qua originem ducis: & quã tuis sanctissimis ossibus, ac reliquijs nitidissimis cõdonasti. Neu deseras nos omni humana spe, omi solatio destitutos. Potens em̃ es: per quẽ tot, tantaq; quotidie mirabilia operatur altissimus. Et si iuxta fidem obseruantiãq; summã, quã erga te gerimus votis tuorũ faueris: vt pro christianæ religionis splendore, & tuæ nationis exaltatione te in sanctos referat pontifex maximus omni studio laborabimus, & iure efficiemus. His dictis quidã sensibilis animi vigor, quædã mentis alacritas ita eos diuinitus cępit: vt q̃q; supra sexaginta millia equestriũ numerum moscos excedere ab scytis exploratoribus didicissent, ex apricisq; locis quibus ijdem insederant mosci, & castrametatu erant ita esse procul appareret & cerneret, duoq; tantum

hominum millia (vt diximus) lituani principes vna conflare tunc potuissent, nil tamen veriti in hostes insilire statuerint. Deo igitur, & diui Casimiri patrocinio fisi animo volutan-
Psal.xx. tes dauidicũ illud: quia hi in curribus, & hi in equis: nos autẽ in nomine dei nostri inuocabimus, vno animo, & vno impetu in moscos, quo vna cõfligerent prorupere. (Res mira) tantus pauor, tantus deniq; tremor, & horror eas moscorũ numerosas & cataphrattas equitũ copias inuasit: vt ac si innumerabilem, validissimũq; exercitũ post terga irruentẽ formidarent sese in fugam præcipites conuerterint. Eos vero fidei lorica armati lituani insequunt, trucidant, spoliant, capti-
Deu.32 uant. Adimpletumq; est illud Deutoronomij: Persequebat vnus mille: & duo fugabant decem millia: quia dñs deus vendidit eos, & dñs conclusit illos. At quũ hoc admirandũ sit (vt pote non casu aliquo, sed diuinitus factum) longe tamen mirabilius est, q plurimis moscorũ a lituanorũ cuneo admodum paruo: vt diximus: parta optima prę da fusis, desyderatis, ac in captiuitatem ductis vix vnus ex lituanis aut captus, aut interemptus est. Ostendit enim seruator & deus noster Christus quod suis tyronibus in euangelio pollicitus erat stabili
Lu.xxi veritate fulciri: q nec capillus de eorũ capite periret. Diuino igitur hoc beneficio perciti Lituaniæ duces, ac domini, Serenissimũ Polonię Regem Sigismundũ diuo quidẽ Casimiro germanum superstitem: qui & ipsorũ magnus dux est: enixe deprecati sunt: vt apud sanctam apostolicam sedem, quo idẽ Casimirus sanctorum confessorum numero absq; prolixiori mora adscriberet intercederet, instaret. Quod & dũ crebris epistolis, ac insignibus oratoribus Rex ille religiosissimus ab

beatissimo Leone decimo pontifice maximo impetrasset,
seruantissimis patribus Ioanni archipræsuli gnezneñ Polo-
niç primati, ac legato nato, necnõ Petro tunc premislieñ, nũc
vero posnanieñ pontifici, Regniq; Poloniç vicecancellario;
postremo vero nobis in Poloniam & Prussiam ad eundẽ re-
gem mandato apostolico ex vrbe proficiscentibus ad ipsius
diui Casimiri gesta ac miracula perqrenda inter cętera ardua
negocia prouintia est demandata. Id vero muneris omni fi-
deli opera, & sedulitate exqsitissima ita obiuimus, atq; exegi-
mus: vt inter innumera pene miracula quæ iureiurando ad-
hibito illi nobis recensuere: qui & interfuerunt, & conspexe-
runt, manibus contrectauere, ac in semetipsos experti sunt,
quosue nobiliores ex aliis & fide digniores ad testimonium
perhibendũ delegimus ea tantũ omissis superfluis, quæ sin-
gularia, & ad eius sanctitudinẽ probandã sufficere visa sunt
descripserimus, annotauerimus. Hunc autẽ modum, hanc se-
riem obseruauimus. Postq̃ apud eundem inclytum Regem,
apud magnũ Prussiæ magistrũ ex brandeburgensibus mar-
chionibus illustrem Albertum inuicem dissidentes, grauiq;
bello decertantes recõciliandi eos gratia semestri laborasse-
mus, ambobusq; in amicitiam pene adductis postrema pen-
deret, & in longum tempus traheret pacis conditio, itinere
in Lituaniam autumni ingressu iam accõmodo: vt iussu san-
ctissimi Pontificis Romani eousq; in Vilnam ꝓficisceremur:
sepulchrum diui Casimiri ibidem inuiseremus, indeq; tanq̃
e pleno fonte eius & gesta, & miracula satius hauriremus
Rex ipse postulauit. Vilna vero ciuitas in vlteriorem Sarma-
tiam septemtrionalem sita ab Thorunio Prussiæ oppido, vbi

tunc agebamus quingentis millibus passuum distat. Patria coeli rigiditate frigida, & horrida: in qua raro æstas aspicitur: planicie, & syluis, stagnisq́, ac paludibus vndequaq́ vallata est: nobilitate gentis clara, commeatu vario, & mercimonijs quum ex germanico & sarmatico oceano, tum ex pontico mari, Armeniaq́, Scythia (taurica Chersoneso potissimum) Thracia insup, omniq́ fere Grecia, & Mysia insignis, situ spaciosa, vitis ignara, frugibus sterilis: sed robustioribus equis, & exiguis illis animalibus, e quibus ad vestimentorum ornatū, frigusq́ cohibendū praeciose pelles conficiunt sobolis, marduribus, mustellisq́ candidissimis, seu armellis (vt ab Armenia vulgo dicunt) non parum affluens. Praeterea & bisontis, siue vri, onagri, vrsi, cerui, apriq́ spectaculo, ac venationibus ob nemorū magnitudinē, & densitatē praecipua. Huc igitur custodibus, & ducibus itineris nobis a rege adhibitis xi. idus Augusti ex Thorunio per Amassobiam soluimus: dumq́ autumnale tēpus, humidusq́ & nubilosus aer ingentes pluuias quotidie minarent, nusq̄ tamē nos imber iter facientes collegit: sed vel noctu, vel interdiu, postq̄ sub tectum in hospitia nos receperamus cōfestim cadebat, ac si nubes quasi velamē quoddam nos a solis ardore die, ptegere, & noctu nimbus descendens harenosos pulueres: quibus iter illud infestum redditur: ne oculos offenderent coelesti beneficio cōpescere viderentur. Quod diuinum munus ob eum, quem pro diui Casimiri meritis indagandis lubentes laborem susceperamus, nobis a deo optimo concessum admirabundi conspicabamur. Nam & quandoq́ nobis iter habentibus fulgurante vndiq́ coelo, & stridente ac boante tonitru, versaq́ pene in

noctem die tanta vis aquarum ad duas ferme horas in aere suspensa cernebatur: vt terram omnem sub alluuie illa pene posse summergi credidisses: nobisq̄ tamen cur tantū immoraret minitantis pluuię casus obstupescētibus, mox vt hospitio appuleramus, equiue nostri, sarcinæ insup, & currus omnes sub tectum recepti erant, tantus pluuiæ cœlo ruentis repente impetus inundabat: vt quasi nos, quousq̄ vna cū rebus nostris ab ea tuti ac liberi essemus expectasse videretur. Semel quoq̄ dum in Amassobia diem assumptionis gloriosę virginis & dei genitricis Mariæ totum ferme solennibus sacrificijs celebrassemus: iamq̄ affatim decidente pluuia: quæ initio diei incœperat (nec desinebat) iter nostrum prosequi statuissemus, quū primum equos conscendimus nimbus ille omnis serenitate restituta ita continuo sedatus est: acsi ad dei benignitatē in seruo eius Casimiro nobis manifestius ostendendam momentum illud quo cessaret diuino iussu perpendisset. Semel tantum eo itinere, quod duobus & xx. diebus pfecimus (modicoq̄ tamen spatio) exilis quidē, & tenuis imber instar roris nos vlla absq̄ molestia & dispendio vix attigit. Per syluarum igitur incultos aditus, desertaq̄, ac palustria sæpenumero loca iter agentes prima dominica die, iiij. nonī septembres Vilnam seu Velliam (vtroq̄ enim nomine a duobus fluminibus qbus abluitur dicta est) Christo auspice peruenimus. Mane ante nostrū in ciuitatē ingressum pro nostra & vrbis illius salute, ac fausto agendaꝝ rerum successu omnipotenti dn̄o sacrificium obtulimus, de difficiliq̄, & longo itinere prospere acto ægimus gratias. Facto demū prandio tertia fere ante noctem hora seruantissimis patribus Ioanne

vilnensi, Ioanne Chiouien̄, & Iacobo caphensi pontificibus, magistratibus quoq;, ac vniuerso clero, innumerabili denique ex catholicis, & schismaticis populo obuiam venie͂tibus ciuitatem intrauimus: ad diui Stanislai ædem, quæ primaria ibi est, & pontificia, pereximus, p̄solutisq; deo gratijs, ac sacris cerimonijs rite seruatis in hospitium honorificentissime deducti, & suscepti sumus. Illud aute͂ admirabile fuit, quod dum ciuitatem ipsam intraremus tantam aquarū inundantiam den satis vndiq; nubibus obscurus aer minabatur: vt nulla ingruentis alluuiei periculum euadendi spes nobis supesse videretur. Sacerdotes sacris induti vestibus (& his quide͂ preciosissimis) senatores, & optimates serico, gemmis, & auro circumamicti, populoq; innumerabilis cōcursus imbrem maximum metuentes cœlum arrecti suspiciebant. At omnipo-

ij.Co.j. tens pater, & deus totius consolationis, vt ostenderet sese in finem vsq; operime͂to alarum suarū nos benigne protegere voluisse eum aquarū conatū, q rarissimas demittens guttas vi quasi velle irrumpere videbat̄, nec posse, ita suspensum retinuit: vt admirātibus cunctis nusq̄ descendere valuerit, quousq; sacris ædibus perlustratis, peractisq; supplicationibus ad hospitium inde adducti essemus. Enimuero vt primū nos tectum excepit tam crebra præcipitis pluuiæ celeritas secuta est: vt eodem pene momento fuerit hospitij ingressus, & imbrium descensus. Nec silendum esse putamus quod nobis omni Lituania admirante diuinitus accidisse nemo ignorat. Quum enim Lituania Sarmatię prouintia ex septemtrionali plaga vbi sita est frigida adeo hyberno pręcipue tempore & gelida existat: vt non modo homines extra domos diutius

immorantes aliquādo nasum extremitatesq; digitorū ex eo rigore maximo amittant, & frequentissime ita congelent: vt vitę cedere compellant: verum & ferę ipsę in sylvis immobiles fiant, arboresq; ac tigna domorum crepent, ac a summo deorsum vsq; sæpenumero proscindantur: eo tamen tempore hyberno Decembre & Ianuario, quibus ibi eramus, & maior hyemis rigor sęuit, ac crudescit: quod nos mirum immodum verebamur: tanta temperies pręter & temporis & regionis naturam supra etiam omniū hominū memoriam & existimationē fuit: vt deus omnipotens tunc nobis italis, qui romanę temperiei assueueramus, & q leui huius patrię frigore lędi facile poteramus circa merita & miracula serui sui Casimiri inquirēda laborantibus fauisse, auxiliumq; de alto misisse proculdubio dinosceretur. Omnes enim lituani illam temperiem & clęmentiam aeris nunq̄ olim ibi aut visam, aut auditam nos ex vrbe Roma attulisse passim asseuerabant. Quid maius q̄ quod in nocte illa fęlicissima natiuitatis domini nostri Iesu christi nobis euenit? Quū enim vniuersum clerū & populū vilneñ ea nocte in oratiōibus & diuinis laudibus vna nobiscū vigilare per diuini verbi pręcones hortati essemus: quo lumen suum indeficiens in tam ardua re nobis cōcedere summus author dignaret, omnesq; lubētissimo animo id suscepissent, ac nobiscū integra nocte, maneq; vsq; ad meridiē ad varias pgentes ecclesias vbi nos ter solēni ritu sacrificauimus, ac ter intra sacrificādi solennia de erroribus ruthenorū sermonē ad clerū & populū habuimus excubassent ac laborassent, vix tamen nocte vix mane ipso, quo intentissimum gelu esse semp cōsueuit omnibus obstupescētibus fri-

goris aliqd sensimus, aut hyemem esse credidimus: quanq̃ laboris non parũ accepimus. Hic vero libeat paulisper fessos quiescere, ipsiusq̃ Casimiri apud supremũ conditorẽ gloriã & cœlsitudinẽ non iam verbis intexere: sed animo voluere, speculari, contemplari, admirari: qui natalium splendore clarissimus: qui diuitiarũ potentięq̃ magnitudine præcellens, virentis adolescentię decore floridus, venustate corporis, & mentis sublimitate insignis, bonarũ artiũ eruditione conspicuus, prouidentia, ac probitate, omnibusq̃ virtutibus ornatissimus breuem hanc, caducam, & incertam vitam flocipendere nouit: inanem mundi gloriã contempsit: æternã in cœlo affectauit, ad veramq̃ fœlicitatem cõsultius anhelauit: peregrinationẽ hanc cum patria: naufragiũ hoc cum portu: laborem hunc cũ quiete: mœrorem hunc cũ gaudio, mortalemq̃ hanc conditionem cum immortalitate cõmutauit. Addiscant eius exemplo & reges, & principes labili huius sęculi & mo-
Colo.iij mentaneo culmini non fidere: sed quæ sursum sunt sapere.
Ps.38 Addiscant diuites & potẽtiores terrenas opes, quas cui congregaturi sint ignorant, despicere, indeficiẽtesq̃ in cœlo adamare. Agnoscant adolescentiores & formosiores, quoniam
Esa.44 omnis caro fœnũ, & omnis gloria eius tanq̃ flos agri: quod
Math.6 hodie est, & cras in clibanũ mittitur, & veram immortalitatis, æternitatisq̃ pulchritudinẽ concupiscant. Habeant & eruditi iuuenes quẽ imitentur: vt bonas artes non ad cassam ostentationem seu vanitatẽ: sed ad Christi obsequiũ adipiscantur. Gaudeat inclyta & speciosa Italia: ex qua & litalianica, & lituanica excœlsa nobilitas vnde Casimirus oriundus est, primœuam accœpit originẽ. Lętetẽ ampla & spatiosa Sarmatia:

quæ omni gelu, omni algore deuicto, omni sui sterilitate superata formosissimã, fœlicissimamq; arborem hanc vitæ, suauissimũ fructum hunc honoris, & honestatis produxit. Exultet sancta & pia mater ecclesia: quæ illum & filiũ in Christo edidit in lucẽ, & sui strenuũ militẽ celeriori palma e duro vitæ huius certamine triumphatorẽ in cęlum transmisit. Præclara glorietur Polonia, ex cuius religiosissimis regibus: excęlsa gratuletur Lituania ex cuius magnificentissimis deriuat ducibus. Exultet præcipue Vilna insignis ciuitas, quæ illa eius ossa candidissima, illas eius dulces exuuias, reliquiasq; sanctissimas in pignus seruat futurę immortalitatis & glorię. Iubilent omnes christianorũ ecclesiæ, pia templa diuinis resonent præconijs: hinc carmina, inde chorus & organa modulentur. Solennibus sacris aras cumulent sacerdotes. Phana supplices adeant, deum colant, & venerentũ, primores patres, reges terrę, & omnes populi, principes, & quicunq; iudices terrę, iuuenes & virgines, lactentes cũ homine sene. Casimirus enim de carnis ergastulo cœli amplitudinẽ est ingressus, de morte transiuit ad vitam, de profunda lachrymarum valle ad excęlsa, & sempiterna gaudia trãsiliuit. Quoniã vero nos, & e nostris plerisq; domesticis fauorem illius & beneficia experti sumus, epithaphium heroicũ, & canonicas horas, siue ecclesiasticas laudes, hymnosq;, ac sacrificãdi seriem in euentum eius in sanctos relationis: quã ab sanctissimo dño nostro Leone decimo pontifice maximo clementissimo, illaq; sancta Romana ecclesia iure æque futurã esse speramus, edidimus, ac pro diuinis ab eo susceptis muneribus voto supplices obtulimus. Miracula denique eius a nobis studiosissime cõperta

Psal. cl.

Deu. 32

meritaq̃ sanctissima, & testiũ ac contestiũ dicta alio volumine copiose & fideliter longa serie describuntur. Regnante atq̃ imperante domino nostro Iesu Christo: qui est benedictus in sæcula Amen. Datũ Vilnę. xi. kalẽ decembres anno salutis millesimo quingentesimo vigesimo: eiusdẽ vero sanctissimi dñi nostri Leonis diuina prouidentia papę. X. Anno octauo.

EPITHAPHIVM SEPVLCHRO.

Regia progenies iacet hic Casimirus auito
Stemmate, & excęlso virtutũ culmine clarus.
Ille deo spretis opibus, rebusq̃ caducis
Se dedit, & gaudet semper victurus olympo.
Cessit ab humanis in primo flore iuuentæ.
Quisquis ab aduersa premitur valitudine mox vt
Vota dedit tumulo morbo sanatur ab omni.

ZACHARIAS dei & apostolicę sedis gratia episcopus Gardieñ Sanctissimi in Christo patris & dñi nostri dñi Leonis diuina prouidentia papę decimi prælatus domesticus, & referendarius secretus, ac per vniuersum regnũ Polonię, & magnum ducatum Lituanię, ac Moscouię, omnesq̃ & singulas terras mediate & immediate, vel aliis quomodolibet eisdem regno & ducatibus subiectas cũ omnimoda legati de latere & maioris pęnitentiarij de vrbe potestate nuncius & orator christicolis vniuersis salutem, & fœlicitatẽ, ac in die festo diui Casimiri confessoris iuxta ritum ecclesiarũ Sarmatię diuini cultus seriem.

IN PRIMIS VESPERIS ANTIPHONE.

Ps. cxij. A solis ortu vsq̃ ad occasum laudabile nomen domini in

seruo suo Casimiro: qui tot tantisq́; coruscat miraculis.

Psalmus. Laudate pueri.

Collaudate dominū omnes populi: qui Sarmatiam in extre- mis terrę finibus sitam suæ non destituit lumine veritatis. Ps̃.cxvi

Psalmus. Laudate dn̄m omnes gentes.

Aedificat Hierusalem dominus suscipiens mansuetos, & hu- milians peccatores vsq́; ad terram. Ps̃.cxlvi

Psalmus. Laudate dn̄m quoniā bonus est psalmus.

Beatus cuius deus Iacob adiutor eius, & spes eius in domino deo est: qui erigit elisos, & dirigit iustos. Ps̃.cxlv

Psalmus. Lauda anima mea dominum.

Confortauit seras portarū tuarū o Hierusalem dominus: qui benedixit hodie filio tuo Casimiro in te. Ps̃ cxlvij

Psalmus. Lauda Hierusalem dominū.

Capitulum.

Beatus diues qui inuentus est sine macula, & q post aurū nō abijt, nec sperauit in pecunię thesauris. Quis est hic, & lauda- bimus eum? Fecit enim mirabilia in vita sua. Eccl.31

Responsorium.

Erat regius & pius adolescens Casimirus moribus ornatus angelicis, venustus facie: sed pulchrior religione diuina: quē florida ætate conspicuū dominus ad supernas agni nuptias ab huius sæculi incolatu euocauit.

Versus.

Consumatus in breui expleuit tempora multa. Placita enim erat deo anima illius: quem florida, etc̄. Gloria patri: Quem. Sapi.iiij

HYMNVS SAPPHICVS.

L AETA iucundo resonare cantu
Si decens vnq̃ fuit ora, nunc est:
Quum tuus viuit generosus heros
Sarmata cœlo.

aggregasti: quũ in sanctos relatus erit. posnas.

R oma, quæ sancto numero aggregabis
Iure perspectæ probitatis illum
Plaudito: cuius decor ampliatur
Frigida ab arcto.

T erra, quæ brumam patitur rigentem,
Et caret phœbi radio calente
Sentit accensum boream superni
Sydere amoris.

N empe, cui clarum genus, & propago
Regia, exurgens Casimirus ignem,
Quo calet frigens aquilo ministrat
Aethere ab alto.

I gnis est virtus animosa: per quam
Mens in authorem calefacta summum
Nil nisi mundam cupit, & beatam
Degere vitam.

I lle vix primam tetigit iuuentam,
Quum voluptates renuit caducas,
Et deum cœpit studiosus omni
Quærere nixu.

E st deo patri, genitoq́ꝫ dulci,
Ac paracleto imperium perenne:
Qui sub æterna paritate, & vno
Numine regnant. Amen.

Versus. Amauit eum dominus & ornauit eum. Eccle. xv
Respon. Stolam gloriæ induit eum.

Ad Magnificat. Antiphona.

Fecit magna q potens est in strenuo milite suo Casimiro dñs dispergens superbos spiritus, & exaltans humiles homines. Lu. j.

Oratio.

DEVS qui per excœlsa beati Casimiri cõfessoris tui merita senescentem mundũ subleuare dignatus es, quæsumus: vt omnes q eius suffragia expetunt illa se impetrasse lætentur, Per dominum nostrum Iesum Christum filium tuum.

In nocturnis laudibus Inuitatoriũ.

Regem regum Christum, qui beatum hodie in cœlum sublimauit Casimirũ: Venite adoremus. Psã. xciiij

Psal. Venite exul. dño. Psã. l.

HYMNVS SAPPHICVS.

Nox silens horas tribuit quietas
Carmini, & sacræ modulationi.
Ergo cantetur Casimirus amplo
Stemmate cretus.

Regij ꝙꝙ fuerint parentes:
Inclytum culmen tamen e supremis
Antea longe ducibus recepit
Litalianis.

Namq vulgari serie loquendi
Qui petiuerunt ea tecta clari
Nomen heroes itali dedere
Gentibus illis.

Et licet quisq a litui frequentis

More contendat Lituaniamq;
Stare, nil obstat: pia gens, & alta
Sanguine Romę est.
Hinc ortus quondam Casimirus, vltro
Fascibus spretis opibusq; auitis
Clausit excœlsis meritis, & almo
Funere vitam.
Præcocem mortem intrepidus subire
Maluit, q̃ se maculare luxu:
Vnde victricem meruit referre
Aethere palmam.
Est deo patri, genitoq; dulci,
Ac paracleto imperium perenne:
Qui sub æterna paritate, & vno
Numine regnant. Amen

IN PRIMO NOCTVRNO ANTIPHONAE.

Ps̃.i. Tanq̃ lignum plantatum secus decursus aquarum fructum attulit in tempore suo, & folium eius non defluet.

Psalmus. Beatus vir qui non abijt.

Ps̃.ij. Nunc reges intelligite, erudimini q̃ iudicatis terram regium adolescentem Casimirum & principem inseruisse domino in timore, & exultasse ei cum tremore.

Psalmus. Quare fremuerunt gentes.

Ps̃.iij. Dormiuit, & soporatus est, & exurget: q̃a dñs suscipiet eum.

Psalmus. Domine q̃d multiplicati sunt.

Eccle.xv Versus. Amauit eum dominus, & ornauit eum:
Respon: Stolam glorię induit eum.

¶Lectiones diuidantur ex vita, & gestis eius.

Responsorium primum.

Pius adolescens Casimirus inter fratres suos, ac si inter gemmas carbunculus quidam diuino amore afflatus, ciuitatem hic permanentem se non habere conspicatus futuram quæsiuit non manu factam in cœlo. Versus.

Præterit enim figura mundi huius. Futuram quæsiuit. j.Co.vij.

Responsorium secundum.

Inter diuites diues, ac potentes principes & ipse princeps transgredi potuit, & non est transgressus, facere mala & non fecit. Versus. Inuentus enim est sine macula, & post aurũ nõ abijt, nec sperauit in pecuniç thesauris. Transgredi potuit Ec.xxxi.

Responsorium tertium.

Pueritiam ipsam & adolescentiã virtutibus omnibus, ingenuarumq; artium disciplinis ita exegit: vt semper & ętate, & sapientia cresceret, ac spiritus domini esset in illo. Lu.ij.

Versus. Quum esset iunior, nihil tamen puerile gessit in opere. Vt semper & ætate. Gloria patri: Ac spiritus domini. Tobie.j.

IN SECVNDO NOCTVRNO.

Mirificauit dominus sanctum suũ: per quẽ tot nobis ostendit mirabilia. Psalmus. Quum inuocarem. Ps̃.iiij.

Introiuit in domũ tuam domine: adorauit ad templum sanctum tuum in timore tuo. Psalmus. Verba mea. Ps̃.v.

Admirabile est nomen tuum in seruo tuo Casimiro domine: quem gloria & honore coronasti hodie. Ps̃ viij.

Psalmus. Domine dominus noster.

Versus. Os iusti meditabitur sapientiam: Ps̃.xxxvi.

Respon. Et lingua eius loquetur iudicium.

Responsorium quartum.

Lecti mollicíem tanq̃ peccandi fomentũ quantũ cautius poterat furtim effugiens super nudam humum sæpenumero quiescebat. Versus. Post solis occubitũ Iacob tulit lapides,

Ge.xxviij & supponens capiti suo dormiuit. Super nudã.etc̃.vt supra.

Responsorium quintum.

Quãuis innocens & omnis pene peccati expers haberetur tanto tamen cõpunctionis ardore afficiebatur: vt omnis eius vita nil aliud q̃ pœnitentia esset. Versus.

Ps̃.vi. Lauabat per singulas noctes lectum suum,& lachrymis stratum suum rigabat: Vt omnis eius.etc̃.

Responsorium sextum.

Consueuerat silentis noctis medio sancta loca,& sacras ædes nullo aliquando comitatus homine clam visere,& in orationibus frequentissime pernoctabat. Versus.

Ps̃.cxviij Media nocte surgebat ad confitendũ dño sup iudicia iustitiæ eius: Et in orationibus etc. Gloria patri. Et in orationibus.

IN TERTIO NOCTVRNO.

Ps̃.xiiij. Operatus est iustitiam,& ingressus est sine macula tabernaculum tuum domine,ac requiescit in monte sancto tuo.

Psalmus. Domine quis habitabit.

Lætificasti eum dñe in gaudio cum vultu tuo,& desyderium

Ps̃.xx. cordis sui tribuisti ei. Psalmus. Domine in virtute tua.

Ps̃.xxiij. Innocens manibus,& mundo corde non accepit in vanũ animam suam. Psalmus. Domini est terra.

Ps̃.xxxvi Versus. Lex dei eius in corde ipsius:

Respon. Et non supplantabunt gressus eius.

Euangelium.

Lu.xij. Sint lumbi vestri præcincti,cum sua omilia.

Responsorium septimum.

Charitas tam diffusa erat in corde eius, tam exundabat exte- rius in proximū: vt nihil sibi iucundius esset, q̄ cum propria erogabat: et seipsum Christi pauperibus largiebatur. Ro.v.

Versus. Esurientes alebat, nudisq; vestimenta præbebat. Tob.i. (Et seipsum. etc.

Responsorium octauum.

Quanq̄ regis filius, & sanguinis magnitudine sublimis esset, nulli tamen quantūuis humili & infimo homini tam cōuer- sando, q̄ loquendo se difficilem exhibebat. Versus.

Quanto maior es humilia te in omnibus, & coram deo inue- nies gratiam. Nulli tamen. Eccl.iij.

Responsoriū nonum.

Quum aduersa valitudine ad mortem vsq; laboraret, eiusq; saluti nil aliud q̄ puellæ complexibus succurri posse medici iudicassent, elegit potius mori q̄ fœdari. Versus.

Angustię mihi sunt vndiq;, & qd eligam ignoro: Sed melius mihi est mori q̄ derelinquere legem dei mei. Elegit potius: Gloria patri: Elegit potius. etc. Dani.xiij

AD LAVDES.

Mirabilis in altis dn̄s: cuius testimonia credibilia facta sunt nimis in suo cōfessore Casimiro. Psal. Dn̄s regnauit deco. Ps̄.xcij.

Introite in conspectu domini in exultatione hodie, & scitote quoniā dominus ipse est deus: qui tot mirabilia per seruum suum operatur. Psalmus. Iubilate deo. Ps̄.xcix.

Memor fuit tui domine sup stratum suum: in matutinis me- ditabatur in te: quia fuisti adiutor meus, & in velamento ala- rum tuarum sperauit. Psalmus. Deus deus meus. Ps̄.lxij.

Benedicite spiritus & animę iustorū, benedicite sancti & hu- Dani.iij.

miles corde domino. Canticum. Benedicite.

ps̄.cl. Exultabunt sancti in gloria:lætabunt in cubilibus suis: exultationes dei in gutture eorum.

Psalmus.Laudate dominum de celis.

Capitulum. Beatus diues qui inuentus est sine macula etc.

HYMNVS SAPPHICVS.

S urgit auroræ nitor,& latentem
Delium sensim manifestat:vt tu
Carne deposta Casimire cœlsum
Scandis olympum.

C oncrepent dulces cytharæ,& sonoræ
Fistulæ æquatis vicibus:choraules
Carmen adiungant, italusq;, & omnis
Sarmata plaudat.

O mnis oblitus modo tu doloris
Magne vir cœlo frueris quieto,
Et supra mundum melioris auræ
Lumine gaudes.

M aior est longe tibi nunc corona,
Maior & sceptri tibi cœlsitudo,
Q̃ supra terras dominando posses
Obtiuuisse.

S ic potens es tu patriam tueri
Nunc tuam:ne gens inimica fines
Eius inuadat,generiq; nostro
Insidietur.

S ic potens es tu resecare diras
Hæresum sectas;quibus inuoluta

Magna pars huius populi obligatur
Ignibus atris.
P elle de nobis Casimire pestem!
Hanc tuis ergo precibus trahendo
Ad pium Romæ gremium cateruas
Schismaticorum.
E st deo patri, genitoqꝫ dulci,
Et paracleto imperium perenne:
Qui sub ęterna paritate, & vno
Numine regnant. Amen.

Versus. Iustum deduxit dominus per vias rectas. Sapi.x.
Respon. Et ostendit illi regnum dei.

Antiphona.

Visitauit nos oriens ex alto lumē: quo illuminātur hi qui, in tenebris, & vmbra mortis sedent ad dirigendum pedes nostros in viam pacis. Canticum. Benedictus dn̄s deus. Lu.i.

Oratio. Deus qui per excęlsa beati Casimiri. &c̄. vt supra.

Ad primam Antiphona.

In via testimonioꝝ tuorū dn̄e delectatus est sicut in omnibus diuitijs. Ps̄ cxviij

Ad tertiam antiphona.

Leuauit manus suas ad mandata tua domine, quæ dilexit, & exercebatur in iustificationibus tuis. Ps̄. cxviij

Ad sextam Antiphona.

Dilexit mandata tua domine super aurum & topatium, & omnem viam iniquam odio habuit. Ps̄. cxviij

Ad nonam. Antiphona.

Cōcupiuit salutare tuum dn̄e, & lex tua meditatio eius fuit. Ps̄. cxviij
Viuet ideo anima eius & laudabit te: quoniā pax multa diligentibus nomen tuū deus noster.

IN SECVNDIS VESPERIS ANTIPHONE.

Psal. cix. In sanctis, & electis hominibus dominus implebit ruinas rebellium spirituum: quorum capita in terra conquassauit.

Psalmus. Dixit dominus.

Magna opera domini in seruo suo Casimiro: per quē assidua prodigia ostendens memoriam facit mirabilium suorum.

Psalmus. Confitebor tibi dñe.

Ps. cxj. In memoria æterna erit iustus: ab auditione mala nō timebit.

Psalmus. Beatus vir qui timet dominū.

Ps. cxij. In altis habitans dominus humilem respicit: vt collocet eum cum principibus populi sui. Psalmus. Laudate pueri dñm

Ps. cxvj Confirmata est super nos misericordia domini in sancto suo: in quo veritas eius manet in æternum.

Psalmus. Laudate dominum omnes gentes.

Capitulum. Beatus diues, vt supra in primis vesperis.

HYMNVS SAPPHICVS.

Nox redit terris abeunte phœbo,
Et tuis mandat Casimire finem
Laudibus poni modo (nanque fessa
Carmine lingua est)

Mira quæ fiunt hodie frequenter
E tuis membris referunt patenter
Qualibus pręstas meritis, & alto
Culmine cœlo.

Si tuum nomen petat, & iuuamen
Redditur langnens sine spe, saluti:
Claudus incedit, videt impetrato
Lumine cœcus.

Surdus auditum recipit: loquelam
Mutus: arreptus ſtyge liberatur:
Mortui vitæ (noua res, & ingens)
Reſtituuntur.
Sic ſuam Chriſtus dedit eſſe notam
Sarmatis per te dominationem:
Qua polo, & terrę, reſidic̨ʒ auerno
Imperat omni.
Eſt deo patri, genitoc̨ʒ dulci,
Et paracleto imperium perenne:
Qui ſub æterna paritate: & vno
Numine regnant. Amen.

Verſus. Iuſtum deduxit dominus per vias rectas: Sapi.x.
Reſpon. Et oſtendit illi regnum dei.

Antiphona.

Gaudeant omnes chriſtianorũ eccleſię: pia templa diuinis reſonent præconijs. Hodie Caſimirus de carnis ergaſtulo cœli amplitudinẽ eſt ingreſſus. Hodie de morte tranſiuit ad vitam. Exultet ſpiritus noſter in deo ſalutari noſtro. Lu.j.

Canticum. Magnificat.

Oratio. Deus qui per excęlſa beati Caſimiri etc̃. vt ſupra.

MISSA DIVI CASIMIRI CONFESSORIS.

INTROITVS.

IN MEMORIA æterna erit iuſtus: ab auditiõe mala non timebit: Confirmatũ eſt cor eius, nõ cõmouebit̃ inæternũ. Ps.cxj.

Pſalmus.

Beatus vir qui timet dominũ in mandatis eius cupit nimis.
Gloria patri. In memoria æterna erit iuſtus. etc̃.

ORATIO.

Deus qui per excelsa beati Casimiri confessoris tui merita senescentem mundum subleuare dignatus es quesumus: vt omnes q eius suffragia expetunt illa se impetrasse letentur, per dominũ nostrum.etc.

Lectio libri sapientie.

Sapi.iiij. Iustus si morte preoccupatus fuerit in refrigerio erit. Senectus enim venerabilis est non diuturna,neqꝫ numero annoꝝ computata. Cani enim sunt sensus hominis,&etas senectutis vita immaculata. Placens deo factus est dilectus, & viuens inter peccatores trãslatus est. Raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius,aut ne fictio deciperet animam illius. Consumatus in breui expleuit tempora multa. Placita enim erat deo anima illius. Propter hoc properauit illum educere dñs de medio iniquitatũ:quoniã gratia dei,& misericordia est in sanctos eius,& respectus in electos illius.

Graduale.

Ps.xx. Desyderinm anime eius tribuisti ei dñe, & voluntate labioꝝ eius non fraudasti eum. Vitam petijt a te,& tribuisti ei longitudinem dierum in sæculum,& in sæculum seculi.

Versus.

Posuisti domine super caput eius coronã de lapide precioso.

¶Quia hic dies festus semper erit in quadragesima.

Tractus.

Ps.j. Beatus vir qui in lege domini meditabitur die ac nocte. Erit tanq̃ lignum quod plantatum est secus decursus aquarum: quod fructum suum dabit in tempore suo.Et folium eius nõ defluet,& omnia quecunqꝫ faciet prosperabuntur.

METRVM IAMBICVM.

D AT Casimiri lucida
Dies cupita gaudia
Et italis, & sarmatis,
Accepit vnde originem.
D e regiæ propaginis
Decorus almo stemmate
Fluentis huius sæculi
Derisit ille gloriam.
I lli iuuenta florida
Erat, potestas maxima,
Et carnis impudentiam
Viriliter compescuit.
E rant opes amplissimæ:
Erat facultas plurima:
Auri tamen peculia,
Cupidinemq; respuit.
V enustus ille corpore
Fuit, loquela, gestibus:
Sed inclytis virtutibus
Fide, spe, amore pulchrior.
N octu latenter excubans
Orationi sedulus
Erat, deoq; deditus
Colebat alta sydera.
A micus ille pauperum,
Et orphanorum gaudium,
Solatium gementium,
Portus periclitantium.

Mori magis, q̄ transgredi
Pudicitatis limitem
Delegit, vnde cælibem
Palmam reçepit æthere.

Tu puritatis lilium
Supra nitores syderum
O Casimire splendide
Tuæ memento patriæ.

Tuum genus defendito
Contra furores bellicos,
Contra scytas, & impias
Sectas, & atra schismata.

Amen.

Euangelium secundum Lucam. C. XII.

In illo tēpore dixit Iesus discipulis suis. Sint lumbi vestri pręcincti, & lucernę ardentes in manibus vestris, & vos similes hominibus expectantibus dominū suum quando reuertatur a nuptijs: vt cum venerit & pulsauerit confestim aperiant ei. Beati serui illi: quos cū venerit dn̄s eius, inuenerit vigilantes. Amen dico vobis, q pręcinget se, & faciet illos discūbere, & transiens ministrabit illis. Et si venerit in secūda vigilia, & si in tercia vigilia venerit, & ita inuenerit, beati sunt serui illi. Hoc autē scitote: quoniā si sciret pater familias qua hora fur veniret vigilaret vtiq̨, & nō sineret pfodi domū suam. Ideo & vos estote parati: quia qua hora nō putatis filius hominis veniet.

Offertorium.

Ps. xcj Iustus germinabit sicut lilium & florebit in ęternū ante dn̄m.

Secreta.

Tibi dñe (supplices deprecamur) accepta sint munera: quę in festiuitate beati Casimiri confessoris tui offerimus in memoriam passionis filij tui dñi nostri Iesu Christi: qui tecũ viuit.

Communio.

Beatus ille seruus: quẽ cum venerit dñs inuenerit vigilantẽ. Amen dico vobis super omnia bona sua constituet eum. Lu.xij.

Postcommunio.

Da quęsumus omnipotens deus: vt sacris epulis refecti intercedente beato Casimiro cõfessore tuo ad illud quod præferunt æternitatis conuiuiũ ptingere valeamus: per dñm. etc.

Datũ Vilnę. XI. Caleñ. decembres Anno salutis M.D.XX Pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri dñi Leonis diuina puidentia papę decimi Anno octauo.

Processus mandati apostolici, intimationes, citationes, monitiones, tractatus, sermonesq; habiti ad clerum & populum, ieiunia, supplicatiões, ordoq; & solennitas seruata ab eodem Reuerendissimo dño Legato in perqrendis gestis & miraculis beati Casimiri: interrogatoriaquoq;, ac responsa & dicta testiũ, & cõtestium, eorũ insup promulgatiões, terminiq; ad opponendum pręfixi, & inquisitionis conclusio alio volumine longo schemate scripta sunt, & eiusdem Reuerẽdissimi Legati sigillo clausa, & obsignata: quousq; per beatissimũ, & sanctissimũ dñm nostrũ Pontificem maximũ aperiantur.

Psal. cxviii. Faciem tuã illumina super seruũ tuũ dñe & doce me iusti. tuas.

ORATIO REVERENDISS. PATRIS ZACHARIAE FERRERII VICENTINI PONTIFICIS GARDIENSIS IN POLONIAM ET LITVANIAM LEGATI APOSTOLICI HABITA THORVNII IN PRVSSIA AD SERENISSIMVM POLONIAE REGEM SIGISMVNDVM PRO EODEM REGE ET MAGNO PRVSSIAE MAGISTRO APOSTOLICA AVTHORITATE INVICEM RECONCILIANDIS.

DVM IPSE COGITO & mecũ animo voluo Sigiſmunde Rex ampliſſime quem modo principem allocuturus ſum propono mihi ſublimiũ tuarũ virtutum faſtigia, excelſas dotes: quibus omnipotens rerum author prę varijs principibus te excellentius inſigniuit. Pono ante oculos hanc tuam pene diuinam maieſtatem, formamq; pręſtantiſſimã, magnitudinem animi tui: conſilij grauitatem: rerũ experientiam: amplitudinẽ: munificentiã: iuſtitię cultum: prouidentiã in te ſummam: religionem maximam: quæ paſſim circumferunt, & circũquaq; prędicant. Recenſeo quoq; vetuſtiſſimã illam ſanctiſſimamq; familiam tuam Caſimiram, quæ veluti quoddam ſingulare, pręcipuumq; munus ab ſummo opifice, mortalibus conceſſa eſt: quo fit vt clariſſimũ conſpectum tuum: regiamq; pręſentiam non modo non magnopere ſpeculari, verum etiam nõ ſatis admirari poſſim. Non minus etiã mecum penſito quo dicendi genere te alloquar, an illa rhetorices facundia: quę ſenſum aureſq; demulcet, an illa oratoriæ virtute, quæ mentem potius animumq; oblectat, excitat, &

impellit. Videorq; mihi, q non tantum christianam religionẽ, sed & apostolicam perfectionem, vt pontifex, profiteor satius imitari vas illud electionis beatissimũ apostolum: qui ad Co-
j. Corin. ij rinthios scribens aiebat: Veni ad vos non in sublimitate ser-
monis, neq; in persuasibilibus humanę sapientię verbis: sed in virtute dei & spiritu. Habeant humanę sectatores eloquentię quos imitentur Demosthenem: Ciceronem: Salustium. Habeo ego sacerdos Christum: habeo diuos apostolos: habeo sacros ecclesię doctores, & mei ordinis pontifices celebratissimos. Loquar ergo non vt rhetor: sed vti pontificem decet, vti decet sacerdotẽ, vti decet dei ministrũ. Non latet tuã maiestatẽ Rex potentissime, exploratũq; omnibus est septimum actum esse annum: quo iactatis dudum inter christianos principes dissidijs tota ferme Europa attrocissimis bellis vehementissime cõcutiebatur, & æstuabat. Feruebat Italia: ardebat Germania: flagrabat Hispania: Gallia fluctuabat: Anglia excandescebat: vnde & (quod fari doleo) tanta christiani sanguinis effusio secuta est: vt recte dauidicũ illud
Ps. 88 memorari posset: Effuderunt sanguinem eorũ, tanq; aquam in circuitu Hierusalem, idest militantis ecclesię, & non erat q
Sapi. viij sepeliret. Aeterna dei sapientia: quę iuxta sacrum eloquium, attingens a fine vsq; ad finem fortiter disponit demũ omnia suauiter, non pmittensq; iuxta eundẽ apostolum, nos tentari
j. Corin. x supra id quod sufferre possumus, facit cũ tentatione prouentum, vt possimus sustinere, cupiens tot cladibus, tot calamitatibus christianorum benigne occurrere Ioannẽ Medicem Leonem decimum appellatum, non labe aliqua: non vi: non arte: non astu: non humano ingenio: sed sola sancti spiritus

gratia ad summũ pontificatus apicem de tot millibus homĩ-
num, vnum delegit: q veluti angelus pacis, fluctuantẽ eccle-
siam, & christi cymbam pacaret: velutiq salutaris medicus
languescenti diu christianę reipublicę opportunum medica-
men adhiberet. Quod & beatissimus antistes inito mox pon-
tificatu, omni studio, omni solertia, omni sagacitate efficere
curauit (& effecit quidem). Tercius annus nunc agitur, quo
Selinus turcarũ imperator, & christiani nominis acerrimus
hostis quasi gladius quidam ceruicibus christianorum immi-
nere videbat. Animaduertens sanctissimus pontifex ad tan-
tum exitium cõpescendum, nullum efficacius superesse re-
medium: q̃ diuinum imprimis presidium implorare sanctissi
mas ad cęlum tollens manus ieiunia, ad deumq optimũ ma-
ximum supplicatiões pontificibus, sacerdotibus, senatui, po-
puloq Ro. pręcepit: easq deprecationes, quas grȩco voca-
bulo litanias appellant frequentari mandauit: inter quas ip-
semet nudis etiam pedibus per almam vrbem incedere non
est dedignatus. Et ne humanã quoq operam paruipendere
videretur, cõplures quũ pontificij, tum cardinei ordinis pa-
tres celeberrimos ad varios christianorum principes, ad varias
nationes oppido expediuit: quo si quas inter eos simultates
forte exoriri metuebatur ad eas siue iure, siue armis deci-
dendas, quinquennale interuallum interponeretur, dilatoq
omni bello cõmunes christianorum vires, cõmunisq potentia
in cõmunem religionis hostem conciliatis animis conuerte-
rentur: necessarius ad id colligeret numus: generalisq con-
tra impium tyrannum expeditio: quã cruciatam nostri vo-
cant: vbilibet vulgaret: quod & pro sua maxima integritate

facile obtinuit, sanctiõibusq; & preceptis apostolicis, ac inter-
Ps. cxlvij minationibus ecclesiasticis contra violatores stabiliuit, atq;
firmauit. Posuit enim pacem fines ecclesię, & dulci illam tran-
quillitate potiri fecit. Iam pace fruitur Italia: Iam qescit Ger-
mania, Gallia, Hispania, Anglia, in totoq; christianorum ambitu
iucunda concordia arridet. Vnus superest de quo cum chri-
stiano principe congressus expauescebat (tu silicet Rex am-
plissime) quem quũ ipse Romanns pontifex ad eas intermit-
tendi belli quinquennales inducias capescendas crebris epi-
stolis dudũ exhortari ac monere non destiterit noluit quoq;
pretermittere, quin & nuncijs, & oratoribus inuiseret & salu
taret, ad idq; faciendum plurimũ suaderet, hortaretur, & ad-
duceret: quod ita accurate mandauit: vt etiã nõ sine lachry-
mis pro boni pastoris officio, quum digrederemur id nobis
Io. xiiij. creberrime repetierit. Pacem (aiebat, atq; iterabat sanctissi-
mus antistes, quum postremũ ad te accedendi ab eo manda-
tum habuissemus, sacrosq; de more oscularemur pedes) pa-
cem: quã christus deus & legifer noster nobis suo testamẽto
legauit: charissimo filio nostro Sigismundo Polonię Regi
illustri commissam facite: ad pacem cum christiano principe
perquirendã nostro iussu monete, & animate: vtq; illam quã
de ipsius comprobata religione hæc sancta sedes, cui presidé-
mus, spem iamdudum concepit, nequaquã cassam, irritamq;
efficere velit nostro nomine dicitote. Sed quoniam interea
dum ad tuam maiestatẽ noster ab vrbe accingebatur discessus
ignaro pontifice ignaris nobis id quod verebamur euenit, si
primum ad illud quinquennale interuallum amplectendum
te enixe rogare oportebat, nũc quãdoquidẽ malum irrepsit,

magisq; ac magis quotidie inualescit non tantum enixe, non modo enixius, verum etiam enixissime precari, ac supra humanum modũ interpellare necesse est. Diuus itaq; Leo pontifex maximus: qui dei, & domini nostri Iesu Cristi vices gerit in terris: cui datę sunt claues super cœlestris atrij, ac summae fœlicitatis: q aperit & nemo claudit: claudit & nemo aperit: cuius pedibus omnia inferiora subiecit deus: cui Cęsares, reges, & omnes populi, principes, & omes iudices terrę supplicia colla summittunt a suo pontificio solio nos ad te princeps religiosissime delegauit, postq; paternos complexus, ac aeternam salutem te sanctissimũ fœlicissimumq; optans: vt a christiani sanguinis effusione tuos milites abstinere iubeas, & eam quae christianũ principem deceat concordiã amplectaris postulat, efflagitat, monet, mandat, rogatq; (pro sua benignitate maxima) ac precatur. Nec propterea ab iustissimo pontifice tibi forte persuasum arbitreris: vt honestum tui decorem, aequum cõmodum, ac tui regni iura postponas: quae sicuti is qui tibi supra modum afficitur, augere potius sua authoritate decerneret: sed vt eam quae iusto decori tuo: quae iuri regni tui: quę cõdignę idẽnitati tuae cõducat, siue pacem siue transactionẽ cũ hoste ineas: quod & vt ille nõ minus efficiat omnem operam nauabit pontifex: nosq; pro credito nobis munere, ac virili nostra nusq̃ neglecturi sumus. Sicuti em̃ vt sanctissimo principi nostro, ac sanctissimae sedi a qua legati sumus obtemperaremus, proq; cõmuni & vicaria inter te & Albertum militaris ordinis sanctae Marię Theutonicorũ magnum & generalem magistrũ, ac marchionem brandeburgensem illustrem, christianos principes, super rebus

pruthenicis pace, ac concordia interponenda; aduersusq́ religionis hostes adeundo certamine tuā adiremus sublimitatem Romanæ vrbis sanctitudinem, spiritualesq́ delicias, studiorum nostrorū dulcedinē, amicorū (quibus affluebamus) iucunda cōmertia: quietem: patriam: agnatos: ipsaq́ omnia priuata cōmoda deseruimus: hyberni tēporis inclęmentiam: itineris prolixitatem: viarū difficultates, ac pericula: cœli rigiditatem: ipsius quoq́ nobis insuetam borealis & sarmaticæ regionis asperitatem, demū iacturas omnes, omniaq́ discrimina flocipendimus, sic & dum cōmuni paci, cōmuniq́ beniuolentię consulatur, nequaq̄ defuturi sumus, quin & (vt apo-

Ro. xij. stolicum illud imitemur) exhibebimus corpora nostra, hostiā viuentem sanctam, deo placentem, rationabile obsequiū nostrum: quod & tanto magis a te faciundū est: q̄ cū longe impari certamen tibi sit, & eo minus proculdubio ineundum, q̄ ille tibi e dulcissima sorore nepos existat: a quo iniuriā vllam armatus etiam agnoscere vix debeas, ergaq́ illum & ætate & potentia tibi admodū inferiorē, non modo vti auunculum, sed & veluti patrem, veluti tutorem, velutiq́ studiosissimū fautorem, teipsum Rex sapientissime gerere potius deceat: nec te fugiat adagium illud, gloriosius longe esse facere reges, & principes q̄ subijcere. Enimuero quæ tibi gloria: quis decor: quæ palma: si nepotem tu auunculus & pater, debilioremq́ supra modū opibus & potētia hostem tu princeps potentissimus incomparabili exercitu obrueris, & sicut tibi facillimum est (vt ita dicam) in nihilum redegeris, videarisq́ apud plerosq́ in ea controuersia, quæ iure potius, q̄ armis sedanda esset, viribus & non legibus vti: Per tuum regnum

per illud insigne diadema quo regium caput tuũ lustratur: per sceptrum illud quo regia manus tua redimitur: per suauissimam prolem tuã: per illum diuę memorię Casimirum germanum tuũ pientissimũ: per illam obseruantiã summam, qua christianam prosequeris religionem: per illum omnipotentem dñm rerum omniũ opificem, qui te sua prouidentia ad regium apicem sublimauit: per eius deniq; coæternũ verbum, & consubstantialem filium, qui pro tua salute princeps optime de summo cœli cardine descendere, carnem sumere, & mortem subire dignatus est, te supra id quod dici, quod excogitari possit rogamus, precamur, obsecramus, obtestamur: vt pacatis iam vndiq; christianis principibus, christiano quoq; sanguini gladius tuus parcat, ignoscat, indulgeat, & in impios catholicę vnitatis inimicos conuertatur, ab eo quoq; bello abstineas, a quo te & diuinę & humanę ratiões dehortantur. En quod non sine vehementi fletu effari possumus, innocuus effunditur sanguis: tremulus senex, & gemebunda anus absq; noxa interficiunť, vagientes in cunabulis, in sinu matrum iugulanť infantes: miserrimę trucidanť matres, coram parentibus filij, coram filijs parentes interimunť, necantur, obtruncantur, nec parcitur generi, nec ordini, nec ætati, nec sexui (ita in omnes absq; insontis delectu effrenus efferbet miles, & cruentus gladius debacchatur) Eia surge Rex gloriosissime, accingere gladio tuo super femur tuum potentissime contra exleges agarenos, contra perfidos hæreseos æmulatores, intende prospere, procede, & regna. Propter enim veritatem, & mansuetudinẽ, & iusticiam deducet te mirabiliter dextera tua. Sagittę tuę acutę: populi sub te cadent.

Haud enim parum (nō modo christianę religioni) sed & tui, & proprio cuiuslibet regni incremento conduceret, si iacturas, quas non multos annos citra ipsa religio passa est tecum nostri principes (quādoq; saltē) excogitarēt, idq; quod ad rei priuatę curam studium apponunt ad publicum cōmodum & cōmunem gloriam adhiberent. Quod si tu princeps augustissime pro tua clęmentia, pro tua religione (vti romanus pontifex de te sibi pollicetur) efficies, tantū tibi accedet ad gloriā, vt nihil sublimius, nihil pręstantius accedere possit. Ipse sane summus sacerdos animo tenens assiduas pugnas, quas contra verę pietatis ęmulos, q in circuitu tuo sunt, quotidie geris, frequentissimosq; triumphos ac singulares palmas, quas adeptus es, illam insuper veneratione maximam, qua sanctam Romanam ecclesiam obseruare destitisti nunq̄ tanta dilectiōe, tanta gratia, tanta beniuolentia, tam paterno amore maiestatem tuā complectit, tam deniq; tuæ summæ probitati propicius est: vt nihil supra possit: siq; in ineundo cum principe christiano nepote tuo illustri fœdere, pace, ac concordia clęmentissimi pontificis mentem, iussaq; ac monita paterna capescere decreueris, nihil sit quod optare velis: quod & ab ipsa pontificia amplitudine facile, non assequare. Si vero hæc lis impresentiarū mutua vestrum reconciliatiōe tolli nō possit, suspendatur saltem eousq;, quo a beatissimo pontifice, sanctaq; apostolica sede, quę vnicuiq; iusticiam exactissime ministrauit semp, maturo consilio definiat. Non enim est nouum, aut recens tuæ regiæ sublimitati Rex sapientissime, suprem ū omniū christianorū pontificem a deo optimo maximo summa illa p̄uidentia mortalibus esse con

cessum, non vt quiescat: sed vt inuigilet, ac solicita semper, & studiosissima mente, quae Reipublicae nostrae conducant, ex suo sublimi fastigio speculetur. Vnde dominus ad eum per Ezechielem ait, Speculatorem dedi te domui Israel: audies de ore meo verbum, & anunciabis eis ex me: & per Hieremiam: Ecce cõstitui te super gentes, & sup regna: vt euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & aedifices & plantes: & Paulus apostolicam designans sedulitatẽ inquit. Qui praeest, in solicitudine, & praeter illa quae intrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, solicitudo omniũ ecclesiarũ. Curarũ igitur molibus angi, inquietari, solicitari, vigilare, ac nocturnas etiã custodias super gregem suũ habere omni pontifici (romano pręsertim aliorũ principi) ita propriũ est: vt quãto magis his exerceat, tanto & verius pontifex existat. Sicuti enim quod proprium est ipsa quisque natura optare consueuit, ita & sanctissimo pontifici optabile, & iucundũ erit pro cõmuni inter te, & nepotem tuum christianos principes pace & cõcordia conciliandis huius causę sarcinam sacris humeris suscipere, ac pro imminentibus rei christianae discriminibus seposita omni requie celerius aut soluere, aut componere. Nec maximas quantũcumque curas alias, & solicitudines pontificem aliquorsum ab hac causa, vtcumque ardua, quin non citius extricetur deterrere, seuocare, aut impedire formides Rex inuictissime: quũ eiusmodi, & longe maioribus inter principes enodandis quaestionibus assueuerint Romani pontifices, nihilque hoc labore iucundius, preclariusque ob publicam vtilitatem apud eos existimari merito possit. Sane exorta olim inter Carolum magnum, & Pipinum iuniorem fratres Caroli

Eze.iij.
Hiere.j.
Ro.xij
ij.Co.ij.

Martelli filios super francorũ regno, alijsue prouintijs graui contentione Zacharias Romanus pontifex non modo hanc disceptationẽ sua sẽtẽtia explicuit: verum & regno, & prouintijs ipsis ob Caroli magni ignauiã Pipino adiudicatis Carolum ipsum pro cõmuni inter eos pace monasticam vitam eligere sua authoritate ac ꝑsuasionibus effecit, Chilpericoq́ʒ rege ob eandẽ desidiam a regno deiecto francigenas omnes ab fidelitatis iuramento, quo illi astringebant̃ absoluit. Suborta non multo post ab Constantino, & Leone eius filio imperatoribus afferendi auxilij Romanæ ecclesię difficultate: quę tunc ab Aistulpho longobardorũ rege opprimebatur, Stephanus secundus Romanus Pontifex quo huic malo satius succurreret eam causam hac sententia absoluit: vt in latinos translato a gręcis imperio, Carolum magnũ Pipini filiũ ad imperij apicem proueheret: quem & Stephano ab humanis dudũ erepto nata super ea re inter christianos principes ambiguitate, Leo tercius pontifex maximus imperatorem (nõ modo declarauit) sed & imperiali diademate insigniuit, a quo & vsq́ʒ ad hęc tempora a gręcis ad latinos translatũ est, & ꝑmanet imperium. Dum inter se Ludouicus cognomento pius & Lotharius filius (Ludouico ipso etiam in vincula coniecto) de imperio decertarent Stephanus eius nominis quartus Romanus pontifex Ludouicũ e custodia ereptum imperatorem creauit, & apud aurelianos inunctum coronauit, Sergius secũdus pontifex maximus miserandam ac cruentam illam inter Lotharium imperatorẽ, & Ludouicũ, atq́ʒ Carolum fratres de regno Aquitaniæ controuersiam missis eo legatis, diuisoq́ʒ regno suo arbitrio cõposuit atq́ʒ sedauit.

Zacha. papa.

Steph. ij.

Leo. iij.

Ste. iiij.

Sergi. ij.

Paschalis secundus pontifex Romanus, quum ob nonnulla christianorũ schismata inter principes de feudis, atq; homagijs quęstio haberetur conuentu apud Guardacastellum in agro cremonensi habito, vnicuiq; quod suũ erat decernens eam omnẽ controuersiam amputauit. Calistus itidem secundus omnes contentiones sua sententia, atq; imperio abstulit: quæ inter Guilelmum Apulię ducem, & Iordanũ Campanię comitem, ac alios Italiæ insignes principes sæuiebant. Innocentius etiam secundus maximus pontifex implacabile illud bellum, quod inter pisanos & genuenses super re nauali & terris pluribus habebatur facto iudicio sua authoritate compescuit, & acrem inter electores discordiam de Lotharij, & Conradi ad imperium prouectione declarato ac coronato Lothario explosit, Vrbanus eius nominis tertius, & post eũ Gregorius octauus, & Clemẽs tertius, ac Cęlestinus iij. eam disceptationẽ, quæ inter Philippum francorũ, & Ricardum Britannię reges, contra saracenos in Asia dimicantes super terrarum diuisione tunc exorta erat, suo arbitrio extinxere. Innocentius tertius mortuo Henrico dissidentibus electoribus, nonnullisq; Philippum Sueuiæ principem & Hetruriæ ducem, nonnullis autẽ Othonem romanorũ regem & Saxonie ducem ad imperiũ eligentibus, destinato mox in Germaniam Legato, Othonem imperatorẽ declarauit. Clęmens quoq; quartus controuersias diuturnas, quæ super finitimis terris inter Henricũ Britannię regem, & Simonẽ Montisfortis comitem, & deinde inter florentinos & senenses intercesserant data sentẽtia resecuit, atq; amouit, Benedictus duodecimus, & Clęmẽs sextus romani pontifices ab Ludouico

Pascha.ij
Calistus ij.
Inno.ij.
Vrba.iij.
Gre.viij.
Clæ.iij.
Cœle.iij.
Inno.iij.
Clæ.iiij.
Bene.xij
Clæ.vj.

Bauaro imperij fascibus abrogatis, atq; de Mediolani & toti-
us Insubriæ dominatu, cui adiudicaret, durante contentione
quousq; suo decreto questio tolleretur Luchinum & Ioannē
archiepiscopum vicecomites, illius prouintię vicarios ponti-
ficia authoritate assignarunt, & cōfirmarunt, Clementisq; ip-
sius mandato electores Carolum Ioannis Boemię Regis fili-
um ad imperij apicem delegere. Innocentius quoq; sextus
(vt plerosq; alios pontifices breuitate omittamus) venetos
& genuenses diu inter se maritima pugna acerrime dissiden-
tes, pisanosq;, & florentinos sup limitibus & vicinis terris in-
uicem decertantes assignato cuiq; quod suū esset a bello de-
sistere, & pacem inire coegit. Pontificis igitur iudiciū, nec tu
Sigismunde Rex pijssime, nec Albertus inclytus nepos tuus,
& magnus Prussię magister, in hac cōtrouersia vllatenus eui-
tare, aut honeste declinare potestis: quādoquidē & ad illum
causę huius cognitio pertineat, & longe maiora, ac grauioris
momenti christianorū principum dissidia & super regnis, &
Romano imperio contentiones Romani pontifices Christi
dei ac principis nostri veri in terra vicarij intermisso bello, &
suspensis armis definierūt, sententiamq; sua pontificia maie-
state ac decreto roborarunt, & obfirmarunt. Nec illos princi-
pes imitari debes: q armis atq; potētia ius sibi dicere, facereq;
consueuere: sed eos qui pij: qui religiosi: qui christianū & in-
noxium sanguinē terris omnibus & regnis anteponentes nō
tumultu bellico, non militari manu: sed iure, atq; sanctorum
patrum decreto, siue arbitrio, quod suum esse censebant per-
quisiuere, & adepti sunt, Christiq; veraces cultores, & chri-
stianę pacis obseruatores cōstantissimos seipsos exhibuere.

Hanc tuis excœlsis virtutibus, & rebus gestis, hanc tuis sublimibus pręconijs laudē quoq; adijce Rex gloriosissime. Hanc in te pietatem erga deū optimū, hanc in te erga christianam tranquillitatē clęmentiam, hanc in te erga romanam ecclesiam insignem venerationem ostendas, atq; illam in te speculetur, in te admiretur, de teq; concionetur, & declamet christianus orbis vniuersus. Hoc de tua augustissima probitate sanctum: religiosum, piumq;, & egregiū facinus Sigismunde chartis inscribatur, perpetuisq; annalibus commendetur, ac Sigismūdo Sarmatię Regi inuictissimo nihil ad gloriam defuisse dicatur: qui omnem in re pruthenica causam suam: vt christiano sanguini parceret: vt christianis rebus consuleret princeps religiosissimus in arbitrium, ac censuram beatissimi Leonis decimi Romani pontificis supplex & venerabundus reposuit, christianisq; principibus omnibus (vti ea tēpestate annis, & ætate pater erat) ita & se eis religionis, & pietatis, omniumq; virtutū exemplar reliquit. Quod vt facias omnis & diuina & humana ratio expostulat, nosq; princeps optime votis omnibus obsecramus, quum & ipse reuerendissimus & Illustris magister hoc idem nec detrectare nec refugere possit. Cęterum vt religioni, tuisq; probatissimis votis satisfaciat pontifex, piæ memorię Casimirum germanū olim tuum dulcissimū sanctissimæ vitæ meritis, ac miraculorū virtute pręclarū in sanctorū cathalogum referre cupiens nobis accuratissime mandauit: vt de eius sanctimonia, integritate, ac mūditia, gloriosisq; miraculis actitata hucusq; monimēta mature perspiciamus, omnesq; ad id necessarias agamus inuestigationes: quas & scripto redactas ad ipsum beatissimū

antiſtitem, ſacrumq́ S.R.E. ſenatum vel nobiſcũ afferamus,
vel tranſmittamus. Ad quod opus tanto nos omni corde
pſā.lxvij. promptiores accingimus, quãto & mirabilis, magis eſt deus
in ſanctis ſuis. Hęc ſunt Rex clariſſime, quæ celſitudini tuę
apoſtolico iuſſu ſignificanda ſuſcepimus. Nonnulla quidem
alia, fidei noſtrę credita habemus: quæ pro chriſtianę reipu-
blicę incumbentibus rebus Pontificis mandato, quũ tibi in-
iucundum nõ erit ſemotis arbitris aperiemus. Dixi.

NONO CALEN. MARTIAS.
M. D. XX.

PONTIFICATVS SANCTISSIMI IN CHRISTO PATRIS LEONIS DECIMI PONTIFICIS MAXIMI ANNO VIII.

EIVSDEM REVERENDISS. PATRIS ZACHARIAE Pontificis Gardieñ Legati apostolici ad serenissimũ Poloniæ Regem Sigismundum pro belli pruthenici suspensione ac armorum depositione impetrata, gratiarũ actio.

ETSI POTIVS OPTASSEM de perpetua inter te & Albertum Prussię magistrũ facta reconciliatione ac pace inita (si datũ esset) ęternas deo opti. maxi. tibiq; Sigismũde Rex potentissime gratias agere: pro cruento tamen hoc & diuturno bello a te saltem intermisso eas nequaq; prętermittendas esse censeo, quandoquidem tu princeps clęmentissimus christianę cladis misertus sanctissimi Leonis decimi antistitis maximi paterno consilio ac imperio pontificio parere pro innata tibi religione nõ recusasti. Ampliore profecto ac iucundiore gaudio lętari decuisset: si omni pene christiano orbe pacato hanc quoq; habitabilis terrę extremitatem ab omni belli suspitione ac periculo immunem cõspicaremur, illudq; dauidicum: quod quotidie ore versamus: Venite & videte opera domini quæ posuit prodigia super terram auferens bella vsq; ad fines terrę, in hoc tuo regno adimpletũ esse contueremur. At quum ad quattuor annorum inducias pro beatissimi pontificis voto tuũ animũ inclinasti, q̃bus ad perennem pacem via facilis habenda est, summo illi opifici imprimis, a quo omne datum optimũ & omne donũ p̃fectum est, quas possum immortales & immensas, tuęq; serenitati ingentes habeo, agoq; gratias, ac referre opto, postq; tot rei christianę periculis a te occurriť, postq̃ pontifici sanctissimo obtemperať, postq; tot nostras curas, & operas assiduas: tot

varia, longa, & difficilia itinera, tot mentis & corporis discrimina, pericula, tot sedula officia frustra & in cassum non egimus, non suscepimus, ad illosq; pedes beatissimos, & thronũ apostolicum tantorũ laborum fructum aliquẽ referre liceat. Tuũ erit interea rex amplissime eis cõditionibus, eis modis regium tuum animũ benigne flectere & accomodare, qbus inter te auunculum serenissimũ & Albertum ex sorore nepotem principem excellentissimũ, ac ordinem theutonicorũ vera, integra, ac perpetua recõciliatio, pax, & necessitudo instaurentur, illaq; dissidia, illa arma: quæ hactenus inter vos efferbuere, in hostes christiani generis & catholicę vnitatis inimicos: quos in ianuis vestrum vterq; habetis reijciantur. Subeat nunc illa sancta & salubris cogitatio assumẽdi arma in turcas, in mauros, recuperãdi patriam illam mystico lacte & melle manantem, vbi deus noster ante sęcula operatus est salutem in medio terrę: vt inde omni infidelium, & immundorum hominum lue eliminata, & sublata tyrannide liberi adoremus in loco vbi steterũt pedes eius. Subeat nunc cura illa egregia & insignis eripiendi fratres nostros, verum semen Abraę de impijssimi Maumethis iugo, ac oriẽtale imperium sanctę & immaculatę religioni restituendi. En sub crudeli diutinaq; seruitute genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis languet, super flumina babylonis sedet, & luget dum recordatur liberæ Syon nostrę. Huc rex inuictissime: huc rex gloriosissime vna cum nepote tuo charissimo Alberto illustri principe, vna cum christianis principibus vniuersis apprehẽde arma & scutũ, & exurge in adiutoriũ christiani populi. Effunde frameã tuã aduersus eos